

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

ПРЕДБОРСЬКИЙ В.А.

Тіньові владні утворення як гальмівний фактор суспільного розвитку

Предметом дослідження є теоретичні аспекти розвитку тіньової автономної владної структури як феномена незавершеної модернізації в інформаційну еру, закономірностей її викривлень, зростання, тіньових гібридних впливів, прискорення розвитку криміногенних макромеханізмів тіньового перерозподілу власності та влади, як гальмівних факторів розвитку.

Метою дослідження є подальше дискурсивне вивчення сутності та причинного комплексу тіньових аспектів владних процесів, у тому числі тіньової верхівки серед множини тіньових паралельних просторів, як факторів посилення інноваційно-криміногенних явищ у владній сфері – системи гальмівних, ретроградних факторів поступу.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, історичний, логічний, що дозволило забезпечити концептуальну єдність і ефективність дослідження.

Результати роботи. У статті обґрунтовано необхідність системного вивчення процесів тінізації влади, на які найсуттєвіший вплив здійснює розвиток владної паралельної тіньової реальності, досліджені сучасні небезпеки розвитку тіньової «верхівки» владних процесів як фактори гальмування суспільного розвитку.

Галузь застосування результатів. Система наук з галузі державного управління, економічної безпеки, права, широке коло проблем соціально-економічних наук з дослідження дисфункціонального розвитку.

Висновки. Основні висновки дослідження можна звести до формулювання: 1) серед полісистеми сучасних владних паралельних реальностей особливе деструктивне місце займає тіньова інформаційна паралельна реальність – тіньове автономне владне паралельне парасуспільство; 2) синкретизм (гібридизація) влади та олігархічного бізнесу являють собою потужні секторальні макросуспільні тіньові утворення паралельних реальностей, які монополізують державно-владний ресурс на користь кланово-владної панівної структури; 3) тіньовий владний простір набуває рис гібридного конфлікту; 4) в умовах прискореного розвитку тіньових паралельних реальностей влади виникає інноваційно-криміногенний тип тіньового зростання; 5) до найбільш важливих сутнісних характеристик модифікованої моделі «осілого бандита» за українських умов, що визна-

чають базові атрибути її гальмівного тренду, слід віднести протиріччя у ланках «автономна» правляча влада – офіційна влада позаправлячого клану та суспільство.

Ключові слова: тінювий «автономний» паралельний простір влади, гібридна інформаційна криза влади, інноваційно–криміногенний тип тінювого зростання, модель «осілого бандита».

ПРЕДБОРСКИЙ В.А.

Теневые властные образования как тормозящий фактор общественного развития

Предметом исследования являются теоретические аспекты развития теневой автономной властной структуры как феномена незавершенной модернизации в информационную эру, закономерностей ее искривлений, роста, теневых гибридных влияний, ускорения развития криминогенных макро механизмов теневого перераспределения собственности и власти, как тормозящих факторов развития.

Целью исследования является дальнейшее дискурсивное изучение сущности и причинного комплекса теневых аспектов властных процессов, в том числе теневой верхушки среди множества теневых параллельных пространств как факторов усиления инновационно–криминогенных явлений во властной сфере – системы тормозящих, ретроградных факторов развития.

Методы исследования. В работе применена совокупность научных методов и подходов, в том числе системный, исторический, логический, которые позволили обеспечить концептуальное единство и эффективность исследования.

Результаты работы. В статье обоснована необходимость системного изучения процессов тенизации власти, на которые наиболее существенное воздействие осуществляет развитие параллельной теневой реальности, исследованы современные опасности развития «верхушки» теневых властных процессов, как тормозящие факторы общественного развития.

Отрасль применения результатов. Система наук из отрасли государственного управления, экономической безопасности, права, широкий круг проблем социально–экономических наук из исследования дисфункционального развития.

Выводы. Основные выводы исследования можно свести к формулированию: 1) среди полисистем современных властных параллельных реальностей особенное деструктивное место занимает теневая информационная параллельная реальность – теневое автономное властное параллельное параобщество; 2) синкретизм (гибридизация) власти и олигархического бизнеса являет собой мощные секторальные макрообщественные теневые группировки параллельных реальностей, что монополизировать государственно–властный ресурс в пользу кланово–властной господствующей структуры; 3) теневое властное пространство приобретает черты гибридного конфликта; 4) в условиях ускоренного развития теневых параллельных реальностей власти возникает инновационно–криминогенный тип теневого роста; 5) к наиболее важным сущностным характеристикам модифицированной модели «оседлого бандита» в украинских условиях, которые определяют базовые атрибуты ее тормозящего тренда, следует отнести противоречия в звеньях «автономная» правящая власть – официальная власть внеправлящего клана и общество.

Ключевые слова: теневое «автономное» параллельное пространство власти, теневое параллельное параобщество, гибридный информационный кризис власти, инновационно–криминогенный тип теневого роста, модель «оседлого бандита».

PREDBORSKIJ V.A.

Shadow governmental education as a braking factor of social development

The subject of research is the theoretical aspects of the development of shadow autonomous power structure as a phenomenon of incomplete modernization in the information age, the patterns of its curvature, growth, shadow hybrid influences, accelerating the development of criminal macro–mechanisms of shadow redistribution of property and power, as inhibiting development factors.

The purpose of the study is to further discursive study of the essence and causal complex of the shadow aspects of power processes, including the shadow elite among the multitude of shadow parallel spaces as factors enhancing innovation and criminogenic phenomena in the power sphere – the system of inhibiting, retrograde development factors.

Methods of research. The paper uses a set of scientific methods and approaches, including systemic, historical, logical, which allowed to ensure the conceptual unity and effectiveness of the research.

Results of the work. The article substantiates the need for a systemic study of the processes of shadowing of power, on which the development of parallel shadow reality is most significant, modern dangers of the development of the «top» of shadow power processes are investigated as inhibiting factors of social development.

Application of results. The system of sciences from the field of government, economic security, law, a wide range of problems of socio–economic sciences from the study of dysfunctional development.

Conclusions. The main conclusions of the study can be reduced to the formulation: 1) among the polysystems of modern power parallel realities, the special information destructive place is occupied by the shadow information parallel reality – the shadow autonomous power parallel para–society; 2) syncretism (hybridization) of power and oligarchic business is a powerful sectoral macro–social shadow groupings of parallel realities that monopolize the state–power resource in favor of the clan–power dominant structure; 3) the shadow power space acquires the features of a hybrid conflict; 4) in the conditions of accelerated development of shadow parallel realities of power, an innovative criminogenic type of shadow growth arises; 5) the most important essential characteristics of the modified «sedentary gangster» model in Ukrainian conditions, which determine the basic attributes of its inhibiting trend, include the contradictions in the links «autonomous» ruling power – the official power of the out–of–control clan and society.

Keywords: the shadow «autonomous» parallel space of power, the shadow parallel para–society, the hybrid information crisis of power, the innovation–criminogenic type of shadow growth, the model of the «settled gangster».

Постановка проблеми. Аналіз сутності сучасних трендів вітчизняного державно–владного тіньового суспільного поступу свідчить про наявність трансцендентального, перманентного відтворення його кланової закритості, нелегітимності, задля забезпечення провідної функції щодо монополістично–тіньового перерозподілу власності та влади, олігархічних домінуючих впливів у тіньовій інституційній структурі як гальмівних факторів розкріпачення суспільно–економічної активності громадянського суспільства, що не може не згубно відбиватися на успішній розбудові українського суспільства [1].

Вимоги суспільства щодо протидії тіньовим нелегітимним владним явищам знайшли відображення в ряді важливих законодавчих, нормативно–правових актів держави, таких як: закони України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014–2017 роки» (2014), «Про запобігання корупції» (2014), Укази Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» (2003) та «Про першочер–

гові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» (2005), постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки» (2015), інші відомчі акти з питань обмеження її зростання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. До вітчизняних досліджень з теорії тінізації відносин належать праці В. Д. Базилевича, А. В. Базилюка, О. І. Барановського, В. М. Бородюка, Г. С. Буряка, З. С. Варналія, А. С. Гальчинського, Я. Я. Дьяченка, С. О. Коваленка, І. І. Мазур, В. О. Мандибури, О. В. Турчинова та ін. Значний внесок у розробку адміністративно–правових і кримінально–правових аспектів протидії корупції здійснили вітчизняні вчені–юристи.

У той же час, у зв'язку з недостатнім системним вивченням явищ тінізації влади, у тому числі її найбільш активних, домінуючих кланових, нелегітимних сегментів, причини їх становлення та розвитку, засоби ефективного обмеження цих сегментів потребують подальшого спеціального дослідження.

Метою статті є подальший розвиток теоретичного вивчення сутності тінізації влади, у тому числі щодо загроз національної безпеки з боку становлення та розвитку домінуючих форм тіньової влади від історично вихідних аж до сучасних паразитарних, «автономно–олігархічних» форм, поступу їх гальмівних для суспільства властивостей.

Виклад основного матеріалу. Однією з найсуттєвіших небезпек розвитку тінізаційних явищ у вітчизняному суспільстві, особливо у владній сфері, є розбудова механізмів гальмування реформування, модернізації, що прирікає на виштовхування країни все далі і далі за межі кола сучасних суб'єктів світового модернізаційного економічного впливу у зону маргінальних країн, «неісторичних» націй тощо [2, с. 126–131]. Соціально–економічна структура при перевищенні в ній процесів тінізаційного зростання за межами безпечних для неї здійснює трансмутаційний перехід до зростання процесів архаїзації та посилення потенціалу деградації.

На наш погляд, існують наступні основні причини систематичної нездатності держави в досягненні поставлених стратегічних цілей щодо прискорення розвитку, ефективних реформацій: системна нерівномірність, асиметрія щодо доступу до ресурсів влади, а через них до всіх інших економічних ресурсів, гальмівний вплив синергетизму тиску модифікованого російського імперіалізму та архаїзованої маргінальної незалежності від імперської метрополії національної влади; сформування під впливом світової тіньової корпоративної філософії тіньової влади щодо системного виведення ресурсів країни за кордон, використання антиінвестиційної моделі розвитку; недостатня інформаційна насиченість владних процесів (обмежена негентропійна насиченість), нетранспарентність, непрозорість їх механізмів; обмежені прямі та зворотні зв'язки, обмежений та недосконалий контроль над реакцією приватного сектора щодо його діяльності; обмежений та слабкий контроль над бюрократією; обмеження, що накладені політичними процесами.

Так, історичний аналіз широкої низки вітчизняних суспільних реформацій свідчить про наявність стійкого відтворення суттєвих протилежностей інтересів влади і широких верств населення у виборі способів, вихідних напрямків і засобів їх проведення, появи широкого кола факторів гальмування суспільного розвитку. Чергові сподівання на задо-

волення справжнього споконвічного національного інтересу щодо вивільнення потужних національних продуктивних сил, зняття з їх розвитку історичного зароку щодо руху у відповідності матриці страждання і зради, системних жорстких обмежень – лишуються невиправданими, відбувається лише модифікація гальмівних протиріч, зміна модифікованої форми протистояння влади та суспільства. Пошук причин наявності закономірностей на обмеження глибини суспільних реформацій, як загрози гальмування суспільного розвитку, обумовлює необхідність дослідження особливостей їх механізмів, зокрема фундаментальних для суспільства процесів його модернізації¹, відтворення в них потужної системи соціальної деградації, закритості, тінізаційної асиметричності та паразитарності [3].

Модернізація вітчизняного соціально–економічного простору закономірно формує його у мозаїчну біполярну структуру, де навколо невеликої кількості адміністративно–економічних центрів вестернізованого простору функціонує експлярна більшість ординарного середовища, яка за рівнем модернізації суттєво відстає від розвитку модернових центрів. Динаміка модернізації в полюсах біполярної структури відрізняється не лише своїми рівнями, але й гальмівними особливостями ациклічності, асинхронності, асиметричності і навіть реверсно–архаїчним характером по відношенню як до західних зразків, так і до іншої сторони біполярної структури. Опозиція центр–периферія відрізняється суттєвою модифікацією, ревізіонізмом пристосування під актуальність інтересів тих чи інших прошарків середовища суб'єктів модернізації, у зв'язку з чим остання набуває в цілому для залежних країн характер квазімодернізації.

Головні й найнебезпечніші прояви гальмування суспільного прогресу, регресу соціально–економічних структур виявляються у сфері владних про-

¹ Модернізація – це об'єктивна, циклічна система реформацій, що забезпечують пристосування, підпорядкування (у тій чи іншій формі під зовнішнім управлінням) соціально–економічних організацій залежних країн до домінуючих впливів розвинутих країн (останні триста років – це Захід) з соціально–економічними наслідками втрати власної і переходу до залежної циклічності розвитку, що визначається циклом домінуючих країн. З появою Заходу влада і суспільство незахідних країн опинилися начебто у різних човнах, що пливають в одному напрямку, але часом з суттєво відмінними цілями, формами руху. Незахідні країни не могли не відчувати своєї відсталості, другорядності, того, що напрям світового розвитку обумовлюється виключно Заходом, як, одночасно, і його привабливість, і створення витоків нових загроз для їх традицій, цінностей існування.

цесів як державних (міждержавних, надкраїнових), так і недержавних, у значному загальному зниженні їх рівня професіоналізму, розповсюдження кримінальної та напівкримінальної ідеології, антипатріотичних установок, здириництва, хабарництва, посилення в них авторитарних, кланових, силових методів керівництва, корупції, бюрократизму, втрати, зняття чи суттєвого зниження адекватного реаліям соціально-економічних процесів рівня адміністративного контролю над багатьма видами економічних явищ [4, с. 2].

Архаїзацією² – тіньовою деградацією адміністративної діяльності – пояснюється й інший болісний для офіційної соціально-економічної структури суспільства процес децентралізації адміністративних функцій, розмивання абсолютної монополії держави на легітимне насилля – створення альтернативних державі центрів влади, насамперед у вигляді організованої злочинності, недержавних військових угруповань тощо [5, с. 26–31].

Накопичення трендів незавершеної модернізації чи архаїзації розподіляються у біполярній структурі наступним чином: в елітних адміністративно-економічних структурах накопичуються гібридизовані та інтегровані щодо власності та влади квазімодернізаційні вестернізовані тенденції, витoki яких в значній мірі нівелюють, пригнічують системні традиційні цінності вітчизняного суспільства, відриваються від них. Навпаки, ординарне середовище є їх природним акумулятором та сховищем, відтворювачем захисної (тіньової) народно-традиційної реакції на девіаційні процеси в елітній системі щодо квазімодернізаційних трендів.³

² Архаїзація (історичне повернення, соціально-економічне субдукційне гальмування), категорія, дослідження якої має суттєве значення для розуміння наслідків модернізації у залежних країнах, – це процес розвитку у залежних, некапіталістичних країнах під впливом модернізаційного тиску розвинутих країн – явища своєрідної цивілізаційної субдукції не стільки власне вестернізованих, модернізаційних порядків, скільки таких псевдомодернізаційних суспільних ретроградних, архаїчних перетворених укладних форм із системних трендів попереднього розвитку, з якими ці залежні периферійні країни у домодернізаційний період не стикалися чи стикалися лише в обмеженому обсязі. У цих країнах процес модернізації є джерелом утворення величезного обсягу перетворених (тіньових) економічних форм.

³ Стан соціально-економічної структури, при якому відсутність будь-якого блоку, необхідного для структурного розвитку, призводить до неможливості для сусідніх блоків функціонувати без перманентного централізованого по-завартісного перерозподілу на їх користь суспільних ресурсів, що вилучаються з інших блоків асинхронно-асиметричної модернізації окремих сегментів, має назву структурного розламу. Останній є якісно новим явищем, яке має суттєві відмінності за наслідками для розвитку тінізаційних процесів від структурного розриву, що притаманний розвинутих, домінуючим країнам.

Таким чином, міжсекторний розлам разом з іншими протиріччями незавершеної модернізації, наприклад, «гібридизацією» влади, призводить до виникнення потужної тінізації владних процесів, зокрема явищ їх монополізації, бюрократизації, розвитку корупції, функціонування паразитарної елітної економіки як потужних факторів гальмування [6, с. 150–167].

Елітна структура влади у вітчизняному суспільстві – це синергетична форма утворення та розширення структурного розламу, що покладене на підсилення потоку гібридизації (синкретизму) тінізаційної влади і компрадорського бізнесу. Дослідження конкретної соціально-економічної форми елітного сектора залежить від відповідних функцій історичного етапу розвитку всієї економічної структури суспільства, в яких відбувається модифікація цієї форми.

Елітна суспільна структура – це система відносин господарювання для обмеженого кола осіб, забезпечених олігархічними, політичними, компрадорськими владними та бізнесовими відносинами, корупційними та родинними зв'язками з вищими щаблями адміністративної та судової влади, правоохоронних органів, відсутністю економічної, політичної конкуренції у поєднанні з необмеженим доступом до національних ресурсів країни. Форма існування елітного сектора органічно набуває ознак організованих форм девіаційної діяльності, у тому числі злочинної – альтернативних тіньових центрів влади, разом із тіньовим силовим забезпеченням. Елітна структура – це закрыта сфера суспільства та народного господарства, що монополізована олігархічними структурами, які мають на меті отримання надвисоких доходів за допомогою використання значною мірою спекулятивного фінансового капіталу [7, с. 10]. Існуюча як пануюча тіньова структура елітна економіка утворює, відповідно до своїх потреб, і тіньову політичну, соціально-економічну інфраструктуру, що зумовлює тіньовий режим функціонування рядових суб'єктів господарювання.

Головним видом монополії, яка є вкрай небезпечним тіньовим, системоутворюючим атрибутом для функціонування паразитарного елітного сектора, виступають фактори особливої закритості та монополії на експлуатацію адміністративного ресурсу органів державної влади на свою користь в нелегітимній та тіньовій інституційній формі.

Існування елітної владної структури за межами впливу, регулювання та контролю державної влади, замість цього зрощення її з владою, виведення з-під контролю суспільства перетворює її на наймогутнішу частину сучасної тіньової діяльності – на основний двигун, каталізатор поширення тінізації суспільного життя через перекидання фіскального тягаря на плечі ординарної економіки.

Таким чином, процес модернізації, як її результат особлива структура соціально-економічного розламу розриває вітчизняний суспільний простір на дві асиметричні основні частини, які мають принципову відмінність в її цілях, способах та наслідках: на владно-елітний та ординарний сектори. Перший виступає як активна (гомеорезна) сторона трансляції квазімодернізаційних тенденцій, які модифікуються і адаптуються до кола актуальних інтересів правлячої еліти (частото під більш-менш помітним тиском зовнішнього управління). Ординарно-суспільний сектор презентує архаїзовану, асиметричну, ациклічну, неформальну сторону суспільної організації при об'єктивному прагненні до активізації принципів збереження, гомеостазу системи (традицій, культурної спадщини, системи цінностей), вибудову економіки виживання. Це і обумовлює закономірності стійких протиріч між владою та суспільством при проведенні реформ: історично вузькі, деформаційні умови реформування з фатальністю повторюють старі вади їх протиріч: асинхронно-асиметричні вихідні засоби реформ по відношенню до еліти та ординарних кіл, погіршення положення широких верств населення, перекидання тягаря змін на плечі народу.

Посилення протиріч модернізації синергетично інтегрується з існуванням інших традиційних загроз суспільного розвитку. Однією з таких базових загроз для нашої країни, що несе в собі небезпечний інституційний ембріон системної корупції, тінізації, утворення особливих прерогативних закритих зон для суб'єктів-аффіліантів, викривлення ресурсів їх діяльності, доходів та потуг, із форм вузькогегалітарно-корпоративної системи цінностей та зв'язків є так званий феномен «автономної тіньової влади».

Розвинута «автономна тіньова влада», як діалектичний результат незавершеної модернізації, архаїзації попереднього її історичного розвитку, – це закриті тіньові зони влади, синергетично інтегрована тіньовим бізнесом, плутократією, олі-

гархією, базовий (у межах тінізаційного простору) системоутворюючий сектор владної структури, сектор інституційної асиметричності, викривленості, клановості, що визначає головні інтереси та протиріччя між владою та суспільством, тінізуючі фактори суспільного розвитку. Це синергетична форма утворення та розширення міжсекторного розламу у суспільстві незавершеної модернізації, що покладена на підсилення потоку гібридизації (синкретизму) влади, бізнесу, плутократії. Особливості конкретної соціально-економічної форми тіньового автономного сектора залежить від відповідних модифікацій цього сектора за конкретно-історичних умов формування [8].

Змістом категорії «автономна тіньова влада», таким чином, є владні вкрай нетранспарентні закриті, кланові інституційно нелегітимні відносини для обмеженого кола з владного клану осіб, забезпечених олігархічними, плутократичними, бізнесовими, політичними, корупційними (у тому числі наднаціонального рівня), родинними зв'язками з вищими щаблями адміністративної, судової влади, правоохоронних органів, політичних партій, ЗМІ; відсутністю економічної, політичної конкуренції у поєднанні з тіньовою системнокорупційною монополією на експлуатацію державно-владного ресурсу, необмеженим доступом до експлуатації національних ресурсів країни, функціонування державної влади. У цих умовах корупція набуває системного характеру, стає неодмінним атрибутом адміністративно-владної системи, іманентним способом її регуляції.

Форма прояву автономного сектора всередині офіційної держави органічно набуває ознак організованих форм девіаційної діяльності, у тому числі злочинної – альтернативних тіньових центрів влади, разом із тіньовим силовим забезпеченням. «Автономна тіньова влада» – це вкрай закриті сфери владно-бізнесових відносин, що монополізована синкретизмом владно-олігархічних структур, котрі мають на меті отримання надвисоких рентних доходів за допомогою використання значною мірою, тіньового монополізованого адміністративно-владного ресурсу, спекулятивного фінансового капіталу. Вона є головним гальмом суспільного реформування та соціально-економічного зростання.

Таким чином, діалектична логіка становлення та розвитку «автономної тіньової влади» на попередніх етапах призвела до виникнення сучасного

архаїзованого, небезпечного явища паразитарної «автономної» тіньової влади (паразитарної автономної влади всередині офіційної). Межі її поширення визначаються синергетичним впливом двох інтегрованих факторів – потужностей тіньової влади та бізнесу. «Автономна тіньова влада», перекладаючи свою частку фіскального тягаря на плечі ординарної, архаїзує її та змушує останню шукати можливостей виживання за допомогою наведеної тінізації.

Набуття тіньовим парасупільством паралельної тіньової реальності щодо розвинутих тіньових проявів свідчить про наявність нового тіньового технологічного базису як змісту дисфункційного розвитку цього процесу. Таким є становлення криміногенно-інноваційного типу тіньового зростання [1].

Онтологічно тіньова діяльність існує тисячі років, але вона як система у вихідний період свого розвитку не мала такого рангу небезпеки серед загроз державі та суспільству. У цей доісторичний (для «тіньової економіки») період вона розвивалася екстенсивно і мала паразитарно-компенсаційний характер (I тип тіньового зростання), не утворювала окремих простір тіньової паралельної реальності.

Інший тип зростання (II тип інтенсивного тіньового зростання) – криміногенно-інноваційний – виникає в умовах «революції менеджерів» – інтенсивного використання інформаційних потоків в інтересах їх тінізації, системного дисфункційного зростання управління бізнесом, коли його суб'єкти активно використовують саму систему менеджменту, особливо державного, створюють широко розбудовану штучну (паралельну до офіційної) систему кримінальної (криміногенної) неосфери дисфункційного менеджменту для здійснення тіньової діяльності. Особливу потужність інтенсивному типу тіньової економіки надає його обумовленість синкретизмом (гібридизацією) тіньового бізнесу, криміналітету, дисфункційної влади, синергетизмом тіньової діяльності цих важливих функціональних суспільних сфер. Таким чином, інтенсивний тип зростання потребує принципово іншого – кримінально вищого техніко-технологічного її базису, що продукується надсучасними досягненнями менеджменту, інформатики, логістики, інноваційних технологій тощо. Проявами такого типу тіньового зростання є сучасна розбудова макросистеми тіньової реальності для отримання потужної тіньової дельти, ко-

ли системно тінізується структура приватизаційних процесів, конвертаційних центрів, вивезення фінансових ресурсів за кордон, переховування їх в офшорних зонах, енергетична залежність країни (що має у великій мірі штучний тіньовий характер), системні банківські банкрутства, тіньові рефінансування банків, утворення та функціонування псевдоринкових інституцій (типу НКРЕКП), розкрадання бюджетних ресурсів, система субсидій та субвенцій, інфляційні кризи національної валюти, тіньові структури типу Росукренерго, «віртуальна» економіка тіньових фінансових, валютних криз, вилучення геоекономічної ренти засобами потоків контрабанди, утворення тіньової дельти у трансфертних цінах через формування «чорних» тіньових зон типу «Придністров'я», «Новоросії», тіньові засоби знищення українського війська, гібридна війна, що утворює величезних обсягів комплекс тіньових методів, сфер, форм тощо.

Таким чином, сучасна форма тіньової паралельної реальності є найбільш розвинутою за своїми деформаційними, тінізаційними можливостями, вітчизняною макросупільною тіньовою формою, що має найпотужніший потенціал щодо реалізації своїх внутрішньокорпоративних цілей, спрямованих на поширення та поглиблення потуг тіньового простору, що мають високий ранг тіньової небезпеки – небезпеки надзвичайного звуження легітимної частини реалізації офіційної політики держави, подальшої руйнації, деградації інституційної системи держави, громадянського суспільства, гальмування виходу з кризи та суспільного розвитку.

Необхідність широкого реформістського оновлення суспільства обумовлює виконання для цього необхідної передумови – попереднього обмеження, поступового детінізаційного оздоровлення, системи наявної тіньової деформації влади, зокрема системного обмеження тінізаційних (дисфункційних) факторів впливу – розвитку кланової «автономної тіньової держави», паразитарного тіньового парасупільства, впливу на внутрішні політичні процеси світової тіньової корпоративності тощо. Адже, як правило, найрішучі реформістські заходи, покладені на існуючий тіньовий базис, можуть дати лише посилення (часто прискорене) подальших тінізаційних процесів. Отже, успішні суспільні реформи, спрямовані на забезпечення суспільного зростання, потребують наявності та реалізації попередньої стратегії детінізації, обмеження дисфункційності влади,

вивчення історичного досвіду проведення успішних вітчизняних, зокрема «козацьких», реформ. Так, конституційного закріплення, враховуючи ранг небезпеки в національному суспільстві закритих потужних тіньових владних структур, потребує заборона утворення, функціонування, вплив на офіційну владу кланових тіньових структур влади, розробка чітких механізмів (можливо у складі антимонопольного законодавства) їх виявлення, обмеження та протидії. Саме ці структури є джерелом системної корупції, нейтралізації діяльності легітимної судовської системи, антикорупційних органів, у тому числі новітніх.

Модель української держави близька до виду ретроградних, архаїзованих моделей природних держав, що отримали назву «держави осілого (стаціонарного) бандита». У відповідності з даною теорією М. Олсона авторитарна держава асоціюється з «осілим бандитом», так як вища влада насильницьким, позаправовим шляхом відбирає у мешканців на визначеній території частину доходів у вигляді податків, що утворюють форму окупаційної данини.

Оскільки держава – «осілий бандит», до походження якої можна віднести нормандську теорію про походження влади в Київській Русі. привласнює собі частину суспільного продукту у вигляді податку–грабунку, їй (державі) є вигідним забезпечити населення не тільки захистом від зовнішньої загрози, але й іншими благами, що це населення не може отримати від ринку. У даний час широко розповсюджено розуміння того, що ринок не в здатності забезпечити багаточисельне населення такими благами як контроль за стихійними лихами, пандемічними захворюваннями, захистом від агресора – благами, якими неминуче скористаються широкі маси населення. Забезпечення цими благами є раціональною метою «осілого бандита», оскільки він отримує суттєву вигоду у вигляді зростання податкових надходжень від будь-яких суспільних благ, які сприяють підвищенню продуктивності економіки чи зростанню населення, що контролюється ним.

Реальна модель української влади має ряд обтяжливих характеристик, що погіршують умови та результати владної діяльності.

До найбільш важливих сутнісних характеристик модифікованої моделі «осілого бандита» за українських умов, як базового атрибуту гальмівного тренду, що визначає головні рушієні про-

тирччя трансформаційної кризи влади, слід віднести протиріччя у ланках «автономна (закриті тіньові ланки) правляча влада – офіційна влада позаправлячого клану, «правляча кланова влада – еліта», «правляча влада – суспільство». Основні девіаційні характеристики цих протиріч зв'язані з наявністю вкрай замкненої, ізольованої (структурно та функціонально), закритої, тіньової системи правлячого владного клану, що вкрай асиметрично монополізує основні домінуючі ресурси влади та бізнесу.

На відміну від існуючих – домінуючих у світі трендів розвитку центральної державної влади, що об'єктивно набувають підвищену публічність, відкритість, транспарентність, українська центральна державна влада (в особі «автономної держави осілого бандиту»), що у формі малої кланової адміністративно-олігархічної групи діє за трендом узурпації ресурсів влади, вкрай закритою, не-транспарентною, ізольованою «автономною» (від офіційної влади, позаправлячої еліти, суспільства) структурою влади, яка сформована паразитичною компрадорською буржуазією, логіка розвитку якої неминуче виштовхує її за межі закону. Модель «осілого бандита» за українських реалій на підставі узагальнення багатовікової історичної тягlosti генетичної природи влади модифікується у більш жорстку, корупційногенну вихідну модель – модель автономного(від офіційної влади, суспільства) бандита–конкістадора, що здійснює соціально-економічну інвазію в політичні структури, влади, бізнес, ЗМІ, суспільство задля масштабного, перманентного макроперерозподілу ресурсів влади, бізнесу, інвестицій на свою користь.

Утворення вихідного тренду розвитку, що обумовлює наступний поступ тінізаційних закономірностей суспільства, максимальне гальмування процесів суспільного розвитку, не визначає наявності фатального шляху сходження до тінізаційних руйнувань систем управління, владних ресурсів, передусім жорсткого причинно-наслідкового зв'язку, зокрема між клановою автономізацією владних відносин та їх тінізацією. Перетворення окремих варіабельних ланок тінізаційного тренду на базис своєрідної детнізаційної вакцинації дисфункцій державного управління, можливість виходу за межі вузького простору тінізаційних обмежень, накладених вихідним відношенням, цілком можливе і перспективно. наприклад на шляху впровадження справжніх децентраліза-

ційних реформ. Запровадження так званого «козацького управління», «козацького реформування» зокрема дозволило б, використовуючи наявні структури розвитку, забезпечити інший функціональний поворот до зменшення протистояння ланок управління, а звідси і їх детінізації, розширення активності суб'єктів інвестиційних процесів.

Стратегія протидії дисфункційності влади, у тому числі трендом ретроградності, повинна бути організаційно представлена як найважливіша, найдієвіша частина системи внутрішньої національної безпеки – як спеціального органу, що повинен стати вихідною передумовою обмеження та усунення небезпечних внутрішніх загроз національному суспільному розвитку – тінізації влади, системній корупції, деформації державної влади [9].

Висновки

Однією з найсуттєвіших небезпек розвитку тінізаційних явищ у вітчизняному суспільстві, особливо у владній сфері, є розбудова механізмів гальмування реформування, модернізації, що прирікає на виштовхування країни все далі і далі за межі кола сучасних суб'єктів світового модернізаційного економічного впливу у зону маргінальних країн, «неісторичних» націй тощо.

Головні й найнебезпечніші прояви гальмування суспільного прогресу, регресу соціально-економічних структур виявляються у сфері владних процесів як державних (міждержавних, надкраїнових), так і недержавних, у значному загальному зниженні їх рівня професіоналізму, розповсюдження кримінальної та напівкримінальної ідеології, антипатріотичних установок, здирництва, хабарництва, посилення в них авторитарних, кланових, силових методів керівництва, корупції, бюрократизму, втраті, зняття чи суттєвого зниження адекватного реаліям соціально-економічних процесів рівня адміністративного контролю над багатьма видами економічних явищ.

Процес модернізації, як її результат особлива структура соціально-економічного розламу розриває вітчизняний суспільний простір на дві асиметричні основні частини, які мають принципову відмінність в її цілях, способах та наслідках: на владно-елітний та ординарний сектори. Перший виступає як активна (гомеорезна) сторона трансляції квазімодернізаційних тенденцій, які модифікуються і адаптуються до кола актуальних інтересів правлячої еліти (часто під більш-менш помітним

тиском зовнішнього управління). Ординарно-суспільний сектор презентує архаїзовану, асиметричну, ациклічну, неформальну сторону суспільної організації при об'єктивному прагненні до активізації принципів збереження, гомеостазу системи (традицій, культурної спадщини, системи цінностей).

Діалектична логіка становлення та розвитку «автономної тіньової влади» на попередніх етапах призвела до виникнення сучасного архаїзованого, небезпечного явища паразитарної «автономної» тіньової влади (паразитарної автономної влади всередині офіційної). Межі її поширення визначаються синергетичним впливом двох інтегрованих факторів – потужностей тіньової влади та бізнесу. «Автономна тіньова влада», перекладаючи свою частку фіскального тягаря на плечі ординарної, архаїзує її та змушує останню шукати можливостей виживання за допомогою наведеної тінізації.

Набуття тіньовим парасуспільством паралельної тіньової реальності щодо розвинутих тіньових проявів свідчить про наявність нового тіньового технологічного базису як змісту дисфункційного розвитку цього процесу. Таким є становлення криміногенно-інноваційного типу тіньового зростання.

Сучасна форма тіньової паралельної реальності є найбільш розвинутою за своїми деформаційними, тінізаційними можливостями, вітчизняною макросуспільною тіньовою формою, що має найпотужніший потенціал щодо реалізації своїх внутрішньокорпоративних цілей, спрямованих на поширення та поглиблення потуг тіньового простору, що мають високий ранг тіньової небезпеки – небезпеки надзвичайного звуження легітимної частини реалізації офіційної політики держави, подальшої руйнації, деградації інституційної системи держави, громадянського суспільства, гальмування виходу з кризи та суспільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Предборський В. А. Системна дисфункція влади як фактор утворення тіньового парасуспільства / В. А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. Державного наук.-дослід. ін-ту інформатизації і моделювання економіки Мінекономрозвитку України. – К., 2018. – № 4. – С. 14–22.
2. Кремень В. Г. Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду) / Кремень В. Г., Табачник Д. В., Ткаченко В. М. – К.: «ARC-UKRAINE», 1996. – 793 с.
3. Предборський В. А. Тінізація влади як прояв процесів незавершеної модернізації / В. А. Предборський

// Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. Державного наук.-дослід. ін-ту інформатизації і моделювання економіки Мінекономрозвитку України. – К., 2017. – № 1. – С. 3–9.

4. Армия погибших от фальсификата // Потребитель. – 2004 (30 янв.). – С. 2.

5. Предборський В. А. Розвиток тіньового ринку торгівлі людьми як наслідок процесів архаїзації соціально-економічної структури / В. А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. Науково-дослідного економічного ін-ту Мін-ва економіки України. – К., 2010. – Вип. 9. – С. 26–31.

6. Предборський В. А. Теорія тіньової економіки в умовах трансформаційних процесів : [моногр.] / В. А. Предборський. – К. : Задруга, 2014. – 400 с.

7. Потемкин А. Элитная экономика / А. Потемкин. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 360 с.

8. Предборський В. А. «Автономна тіньова держава» як загроза національній безпеці / В. А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. Науково-дослідного економічного ін-ту Мін-ва економічного розвитку і торгівлі України. – К., 2016. – Вип. 1. – С. 3–7.

9. Предборський В. А. Економічна безпека держави / В. А. Предборський. – К. : Кондор, 2003. – С. 83–92.

References

1. Predborskij V. A. Sistemna disfunkciya vladi yak faktor utvorenniya tinovogo parasuspilstva / V. A. Predborskij // Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukrayini : zb. nauk. pr. Derzhavnogo nauk.-doslid. in-tu informatizatsiyi i modelyuvannya ekonomiki Minekonomrozvitku Ukrayini. – K., 2018. – № 4. – S. 14–22.

2. Kremen V. G. Ukrayina: alternativi postupu (kritika istorichnogo dosvidu) / Kremen V. G., Tabachnik D. V., Tkachenko V. M. – K. : «ARC-UKRAINE», 1996. – 793 s.

3. Predborskij V. A. Tinizatsiya vladi yak proyav procesiv nezavershenoyi modernizatsiyi / V. A. Predborskij // Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukrayini : zb. nauk. pr. Derzhavnogo nauk.-doslid. in-tu informatizatsiyi i modelyuvannya ekonomiki Minekonomrozvitku Ukrayini. – K., 2017. – № 1. – S. 3–9.

4. Armiya pogibshih ot falsifikata // Potrebitel. – 2004 (30 yanv.). – S. 2.

5. Predborskij V. A. Rozvitok tinovogo rinku torgivli lyudmi yak naslidok procesiv arhayizatsiyi socialno-ekonomichnoyi strukturi / V. A. Predborskij // Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukrayini : zb. nauk. pr. Naukovo-doslidnogo ekonomichnogo in-tu Min-va ekonomiki Ukrayini. – K., 2010. – Vip. 9. – S. 26–31.

6. Predborskij V. A. Teoriya tinovoyi ekonomiki v umovah transformacijnih procesiv : [monogr.] / V. A. Predborskij. – K. : Zadruga, 2014. – 400 s.

7. Potemkin A. Elitnaya ekonomika / A. Potemkin. – M. : INFRA-M, 2001. – 360 s.

8. Predborskij V. A. «Avtonomna tinova derzhava» yak zagroza nacionalnij bezpeci / V. A. Predborskij // Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukrayini : zb. nauk. pr. Naukovo-doslidnogo ekonomichnogo in-tu Min-va ekonomichnogo rozvitku i torgivli Ukrayini. – K., 2016. – Vip. 1. – S. 3–7.

9. Predborskij V. A. Ekonomichna bezpeka derzhavi / V. A. Predborskij. – K. : Kondor, 2003. – S. 83–92.

Дані про автора

Предборський Валентин Антонович,

професор кафедри фінансового права та фіскального адміністрування, Національна академія внутрішніх справ, д.е.н., професор
e-mail: prvika2015@gmail.com

Данные об авторе

Предборский Валентин Антонович,

профессор кафедры финансового права и фискального администрирования, Национальная академия внутренних дел, д.э.н., профессор
e-mail: prvika2015@gmail.com

Data about the author

Valentin Predborskij,

professor of the Department of Financial Law and Fiscal Administration, National Academy of Internal Affairs, Doctor of Economic Sciences, Professor
e-mail: prvika2015@gmail.com